

## บทสรุป

ในการวางผังโดยการผสมผสานเอาทรัพยากรการท่องเที่ยว และการวางผังชุมชนชนบทในพื้นที่ตำบลเวียงคุกเข้าไว้ด้วยกัน พบว่าการศึกษาสภาพท้องถิ่นบนพื้นฐานความเป็นจริง จะช่วยทำให้การวางผังและการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนและการพัฒนาร่วมกัน เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และเกิดการพัฒนาร่วมกันของทั้งภูมิภาคในการแข่งขัน การเพิ่มความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ การวิจัยนี้ ได้พยายามแสดงให้เห็นความสำคัญของการผสมผสานการพัฒนาที่ยั่งยืนในชนบท โดยผ่านการจัดการผังชุมชนและทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งในภาพรวมสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

### 1. ความสำคัญ ความเป็นไปได้และความเร่งด่วนในการวางผังชุมชนและก่อสร้างชุมชนชนบท

ชนบทเป็นพื้นที่ที่ได้รับการละเลยในการพัฒนาจากภาครัฐมาเป็นเวลาอันยาวนาน ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชนบทและการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศไทยที่สำคัญยิ่ง ดังนั้นคุณภาพชีวิตของผู้คนเหล่านี้ จึงมีผลต่อการพัฒนาและความมั่นคงประเทศเป็นอันดับต้นๆ การปรับปรุงผังชุมชนจะช่วยยกระดับการดำเนินงานในการพัฒนาชุมชนชนบทก่อนหน้านี้ และการก่อสร้างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้ดีขึ้นจากเดิม เป็นกรอบในการกำหนดรูปแบบของสิ่งก่อสร้างให้เป็นไปโดยเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน

การวางผังโดยอาศัยหลักทางวิชาการเพื่อชุมชนเกษตรในท้องถิ่น จึงเป็นไปเพื่อให้สิ่งแวดล้อมมีความสะอาด เหมาะสม สะดวกและคำนึงถึงการประหยัดพลังงาน อันไม่เพียงแต่ช่วยให้เกษตรกรในท้องถิ่นได้พัฒนาคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น แต่ยังจะช่วยเพิ่มศักยภาพและนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของภูมิภาคอีกด้วย การพัฒนาผังชุมชนและการปรับปรุงด้านกายภาพของท้องถิ่นจึงเป็นงานที่เร่งด่วนในปัจจุบัน

### 2. ประโยชน์ของการเกษตรเชิงนิเวศ ต่อการบุกเบิกทรัพยากรการท่องเที่ยวของท้องถิ่น

การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ต้องเริ่มจากสภาพความเป็นไปที่แท้จริงของชุมชน ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นคนที่อยู่ในสังคมเกษตรกรรม ในขณะที่การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่ โดยเฉพาะการเกษตรเชิงนิเวศหรือเกษตรปลอดสารพิษ (Ecological agriculture / Organic agriculture / Sustainable agriculture) ยังไม่ได้รับความสนใจมากพอ ในศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ได้เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำเกษตรกรรม ไปเป็นการเกษตรในระบบนิเวศมากขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคจำนวนมากขึ้น ยินดีที่จะจ่ายเงินเพื่อบริโภคอาหารปลอดสารพิษที่มีราคาสูงกว่าอาหารทั่วไป เพราะต้องการความปลอดภัยของการบริโภค เป็นที่มาของผักและผลไม้สีเขียวหรืออาหารปลอดสารพิษ ดังนั้นการพัฒนาการเกษตรในระบบนิเวศจะเป็นทิศทางหลักในอนาคตของการพัฒนาการเกษตร ผู้คนในเมืองจะอยากเรียนรู้ขั้นตอนการผลิตและซื้อผลิตภัณฑ์พืชผักปลอดสารพิษมากขึ้น

ดังนั้นการพัฒนาการเกษตรในระบบนิเวศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชนบท จึงมีความจำเป็น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยว รูปแบบการผสมผสานทรัพยากรทางการเกษตรและการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน หากทำให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้นได้ จะเพิ่มรายได้ให้กับเศรษฐกิจในท้องถิ่นและเพิ่มโอกาสการจ้างงานให้กับเกษตรกรมากขึ้น และยังสามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันที่ส่งผลต่อการเติบโตของท้องถิ่น และการพัฒนาของระบบการเกษตรเชิงนิเวศในแนวทางที่ยั่งยืนต่อไป

### 3. การส่งเสริมซึ่งกันและกันของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการวางผังชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีส่วนช่วยในการปกป้องธรรมชาติและสร้างสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมให้คงความสมดุลทางระบบนิเวศ ดังนั้นจึงมีความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิมคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีลักษณะเฉพาะและสาระสำคัญคือ ต้องมีลักษณะการส่งเสริมการอนุรักษ์ระบบนิเวศและใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องประกอบไปด้วย การคำนึงถึงผลประโยชน์ทางด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ทางสังคม

ทั้งสามประการนี้เป็นพื้นฐานในการกำหนดเป้าหมาย ให้ครอบคลุมการพัฒนาที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยว อาจกล่าวการท่องเที่ยวท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งไม่เพียงแต่มีเนื้อหาของการท่องเที่ยว แต่ยังขยายส่วนของพัฒนาการท่องเที่ยวออกไปกว้างขึ้นและยังสามารถทำให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจสังคม

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก่อให้เกิดการผสมผสานกันของเป้าหมายการท่องเที่ยวและการพัฒนาที่ยั่งยืน แม้ว่าพัฒนาที่ยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะไม่ได้อยู่ที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่านั้น แต่ในระยะยาวของกระบวนการและการดำเนินงาน รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมสามารถผสมผสานกันกลายเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถส่งเสริมพัฒนาที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยวได้ในอนาคต

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยวเกิดขึ้นโดยไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก ก็จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ในกรณีของการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลเวียงคุกที่จะต้องพึ่งพาการพัฒนาสภาพแวดล้อมและสังคมวัฒนธรรมของชุมชนชนบทให้ดีขึ้น เพื่อให้เป็นสิ่งแวดล้อมสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น ดังนั้นการดำเนินการวางผังชุมชนและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่เพียงจะเป็นไปเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีของการอยู่อาศัยให้แก่คนในท้องถิ่น แต่ยังเป็นโอกาสที่ดีที่จะใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในการผลักดันการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ซึ่งในที่นี้ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในเรื่องสิ่งแวดล้อมหรือผลตอบแทนทางเศรษฐกิจก็ตาม ต่างก็เป็นส่วนที่สนับสนุนซึ่งกันและกันทั้งสิ้น

แม้ว่าการวางผังและการพัฒนาการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชนบท จะช่วยให้เกษตรกรปรับปรุงคุณภาพการชีวิตและสิ่งแวดล้อมในระดับภูมิภาคได้มากขึ้น และเอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในระยะยาว แต่ในการดำเนินโครงการจริงมักจะมีปัญหาบางอย่าง ซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ กล่าวคือ

ประการแรก ในเรื่องของระยะเวลาในการดำเนินการวางผังชุมชนและการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว นั้น ไม่สามารถกระทำให้สำเร็จและเกิดเป็นรูปธรรมได้ภายในระยะเวลาอันสั้น จำเป็นต้องมีวางแผนและแบ่งการดำเนินงานตามขั้นตอนออกเป็นระยะๆ ซึ่งจะต้องใช้เวลานานพอสมควรในแต่ละขั้นตอนจึงจะทำให้เสร็จสมบูรณ์อย่างที่ต้องการได้

ประการที่สองคือ การดำเนินการจะต้องมีความชัดเจนว่า แผนการดำเนินงานในขั้นตอนและกระบวนการต่างๆ นั้น จะขึ้นอยู่กับเกษตรกรเองเป็นหลักหรือว่าเป็นการลงทุนจากภาครัฐ ตามหลักในการพัฒนาทรัพยากรในการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศจะมีการดำเนินการไม่เหมือนกัน คือการพัฒนาอาจจะทำโดยนักธุรกิจ หรือโดยรัฐบาล หรือเป็นการพัฒนาโดยใช้ความร่วมมือของประชากรในท้องถิ่น ซึ่งในทางปฏิบัติมีความจำเป็นที่จะต้องระบุให้มีความชัดเจน



ประการที่สาม การวางแผนและการดำเนินการจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น กล่าวคือ การวางแผนและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของคนชุมชน เช่น การตัดถนนผ่านพื้นที่กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล การกำหนดพื้นที่บริการและธุรกิจ ที่จะส่งผลต่อที่อยู่อาศัยที่อยู่อาศัยใกล้เคียงและอื่นๆ เป็นต้น จำเป็นต้องมีการสื่อสารและประสานงานกับคนในชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อการปกป้องผลประโยชน์ของทุกฝ่ายและให้การดำเนินการเป็นไปตามผังที่วางไว้

ประการที่สี่ ต้องพิจารณาถึงความขัดแย้งระหว่างการวางแผนโครงการการท่องเที่ยวเกี่ยวกับคติความเชื่อหรือขนบธรรมเนียมของประชาชนในท้องถิ่น เช่น พื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมบุญบั้งไฟ ที่ได้จัดขึ้นบนถนนสายหนองคายท่าบ่อ โดยเริ่มจากวัดยอดแก้วไปยังวัดสาวสุวรรณ ทำให้ในการจัดงานจำเป็นต้องมีการปิดถนนช่วงระหว่างสองวัดดังกล่าว ซึ่งส่งผลให้การจราจรของรถที่ผ่านไปมาติดขัด นอกจากนี้ลักษณะและรูปแบบของกิจกรรมยังถูกจำกัดอยู่กับความกว้างของถนน ซึ่งเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 211 ขนาดห้าเมตรและพื้นที่ในวัดที่ไม่กว้างขวางมาก จึงไม่เอื้อต่อการรองรับกิจกรรมการแสดงพื้นบ้านและผู้ชมที่มีจำนวนมาก หน่วยงานท้องถิ่นที่รับผิดชอบเคยมีความประสงค์จะย้ายสถานที่ไปยังพื้นที่ที่กว้างขวางกว่านี้ แต่คนในท้องถิ่นแย้งว่าเป็นสถานที่ที่จัดกิจกรรมที่สืบทอดและถูกกำหนดมาตั้งแต่สมัยโบราณนับไปถึงพระเจ้าไชยเชษฐา จึงไม่ต้องการจะให้อ้าย ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น จะต้องมีการสื่อสารและประสานความคิดกันกับคนในท้องถิ่น เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายไม่เกิดความขัดแย้งหรือแม้ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นแต่สามารถแก้ไขได้เข้าใจกันได้ดี ประเด็นเหล่านี้คือสิ่งที่การวางแผนเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องให้ความสำคัญ

โดยสรุป การบุกเบิกวางแผนของชุมชนชนบทและการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เป็นความพยายามอย่างหนึ่งในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน โดยหวังว่ารูปแบบนี้จะสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ วิธีนี้ไม่ใช่จะสามารถเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนชุมชนของท้องถิ่นหรือการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม แต่ต้องอาศัยการผสมผสานกันของทั้งสองรูปแบบ เพื่อให้ผลลัพธ์กลายเป็นหนึ่งบวกหนึ่งได้มากกว่าสอง ( $1 + 1 > 2$ ) หรือเกิดการส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้สภาพแวดล้อมของพื้นที่การเกษตรดีขึ้น ยังทำให้มาตรฐานการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้รับการปรับปรุงมากขึ้น

ที่สำคัญไปกว่านั้นคือ ทำให้คนในท้องถิ่นมีความเต็มใจ สนใจในการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตัวเอง รวมถึงพื้นที่ที่อยู่อาศัยมากขึ้น ส่งผลให้หน่วยงานของรัฐไม่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรและจัดสรรเงินทุนจำนวนมากในการสนับสนุน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง และสามารถเป็นกรณีศึกษาของการพึ่งพาตนเอง ดังเช่นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

โดยสรุปแล้ว การศึกษาแนวคิดการผสมผสานการวางแผนชุมชนชนบทและการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม และวิธีการนำเอาแนวคิดไปสู่การปฏิบัตินี้ จะเป็นตัวอย่างหนึ่งของการเลือกในการพัฒนาที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ชุมชนของท้องถิ่นอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอื่นๆ ในประเทศไทยได้ต่อไป